

Bli en källspanare!

Handledning för presentation

Ruta 1

Bli en källspanare!

Ruta 2

En källa är en informationsbärare, dvs något som bär information till oss.

En källa kan vara nästan vad som helst, så länge det ger oss information av något slag.

Utökar vår kunskap. Gör oss klokare.

Information innebär allt som säger oss något och som ger oss mer eller ny kunskap.

Det kan vara viktig information eller oviktig information. Information kan vara sann eller falsk, trovärdig eller inte trovärdig. Oavsett är den alltid information.

Ruta 3

Text som källa - Skrivna källor

Skrivna källor är alla möjliga sorters texter som är nedskrivna på något sätt.

En mycket vanlig skriven källa är boken.

Alla böcker är källor oavsett vilket innehåll de har eftersom de alla bär något slags information till oss.

Faktaböcker och uppslagsverk – ger oss mer kunskap om till exempel djur, fordon, hur politik fungerar, vad ord har för betydelse, hur de stavas och mycket mer.

Berättelseböcker, sagoböcker – ger oss berättelser, sagor, spänning och roar oss. Även det är information. Information måste inte innebära fakta.

Tidningar och tidskrifter – ger oss nyheter och fakta om omvärlden.

Ruta 4

Digitala skrivna källor är en annan sorts källa som blir allt mer vanlig. All information du kan hämta från internet, datorn, din telefon och din surfplatta kommer från digitala källor.

Digitalt uppslagsverk – är detsamma som en uppslagsbok men i digital form. Du kan läsa och lära om till exempel djur, fordon, politik, vad ord har för betydelse och hur de stavas.

Ruta 5

Även sociala medier är källor – Till exempel ett kommentarsfält på Instagram eller en statusuppdatering på Facebook.

Ett kommentarsfält kan kännas oviktigt men det är fortfarande en källa till andra människors åsikter bland annat.

Ruta 6

Även lappar och anteckningar är källor.

Källor kan vara olika bra eller dåliga.

En snäll lapp och en dum lapp är lika mycket en källa.

Även källor som är svåra eller omöjliga att läsa en källor. Till exempel den här väldigt suddiga lappen eller den här lappen med blandade tecken som kanske inte säger oss någonting, men för den som kan tyda lappen är den kanske en helt fantastiskt bra källa. För oss är den bara en källa till förvirring.

Ruta 7

Bilder som källor

Även bilder är källor.

Till exempel de här bilderna från ett fotoalbum från början på 1900-talet eller de här bilderna från Instagram på en gullig katt.

Fotografierna är från ett fotoalbum och visar ett stort fartyg och dess besättning. På livbojen de har i famnen står det att båten heter Hermes. När vi ser på bilden nu, många många år senare, är det en källa till information om hur besättningen på båten Hermes såg ut och vi får flera ledtrådar så vi kan söka vidare efter mer information.

Bilden på den gulliga katten kommer kanske ligga kvar på internet hur länge som helst och vara en fin källa till hur livet var precis just då bilden togs.

Ruta 8

Även saker kan vara källor. Faktiskt är de ofta några av de bästa källorna till information om hur livet var för väldigt länge sen.

En byrå kanske inte känns som en källa. Det är ju bara en byrå. Tycker ni att den är en källa?

Ruta 9

Men om vi vänder på den och ser det här märket "Ikea 1967" blir den definitivt en källa till information om hur möbler som tillverkades av Ikea år 1967 såg ut.

Ruta 10

När arkeologer gräver fram gamla skelett och skärvor ur jorden är allt de får upp källor till information om olika tidsåldrar. Det här skelettet efter en dinosaurie kan ge hur mycket

information som helst till en arkeolog även om det för oss kanske bara ser ut som en massa ben.

Alla saker vi lämnar efter oss kommer på samma sätt vara källor för framtidens människor. Din tappade mobil kanske grävs fram om 500 år och berättar mängder för framtidens arkeologer.

Ruta 11

Muntliga källor

En svår sorts källa – eftersom den inte är nedskriven och sparad är den svår att plocka fram igen. Man måste lita på människors minne.

Lärare är källor till mängder av information för er. De är källa till kunskap, uppgifter, övningar men även källa till information om hur ni förväntas bete er och göra i skolan. Mycket av den information ni får från er lärare är muntlig, ni får inte lappar och papper om precis allt hela tiden. Då är det muntliga källor.

En rektor är en källa till både er och era lärare. Till exempel hur både ni och era lärare förväntas bete sig och göra i skolan och i sitt arbete.

En farfar som berättar historier om hur det var när han var barn är en källa. Och han är faktiskt en källa oavsett om det han säger är sant eller falskt.

En politiker som håller ett tal, blir intervjuad i TV eller sänder en live på Instagram är en muntlig källa. Och även här är han en källa oavsett om han ljuger eller talar sanning.

Ruta 12

Sekundär och primärkälla

Det som är viktigt att komma ihåg är att bakom de allra flesta källor finns det en avsändare, en person som skickat ut informationen på något vis. Om du läser något konstigt på internet, i en tidning eller i bok så finns det alltid någon som någon gång skrivit det.

Det är bra att känna till begreppen

Primärkälla – ursprungskälla

Sekundärkälla – andrahandskälla

I vårt exempel här har Mrs Knowitall kommit hem och underhåller sig med sin favoritsyssla. Nämligen att ljuger på internet. Hon skriver "vilda isbjörnar vandrar på gatorna i Sverige om vintern". Hon är primärkällan – den som hittade på och skrev ner det här ljuget.

Rektor Rektorsson sitter hemma hos sig och googlar "fakta om isbjörnar". Han hittar Mrs Knowitalls webbsida och läser att "vilda isbjörnar vandrar på gatorna i Sverige om vintern". Han tror på det här och för informationen vidare till sin pappa. Rektorn är sekundärkällan – den som för informationen vidare.

Ruta 13

Är ett bibliotek en källa?

Ruta 14

Nej ett bibliotek är inte en källa. Det är varje enskild bok som står på bibliotekets hyllor som är källan. För att hitta informationen måste man läsa i böckerna.

Ruta 13

Är Google en källa?

Ruta 19

NEJ! Google inte en källa.

Google är en sökmotor som letar upp källor, dvs webbsidor, åt dig. Men Google i sig är inte källan. Det är varje enskild webbsida du hittar med hjälp av Google som är källorna.

Jämför med: Google är som ett bibliotek – webbsidorna är som böckerna.

Det går alltså inte att säga "jag läste det på Google" eller "jag hittade bilden på Google" utan du behöver vara mer specifik och berätta på vilken webbsida du hittade informationen.

Övningar – Bli en källspanare!

Källspana i skolan

Dela upp eleverna i grupper om 2-3st eller låt dem arbeta enskilt. Låt eleverna röra sig runt i skolan och samla ihop källor. Låt eleverna röra sig runt i skolan och samla ihop källor till uppgiften *källspaning lätt* eller *källspaning svår*. Samlas i klassrummet och diskutera källorna de hittat.

- Vilken sorts källa är de?
- Vem är avsändaren?
- Vem är målgruppen för källan?
- Varför valde de just dessa källor?

Du kan preppa ytan de rör sig på med källor. Till exempel böcker, iPads med en utvald webbsida, mp3-spelare med musik, en person som berättar något, läser ur en bok eller bara har en lapp med orden "fråga mig något!".

Källspana hemma

Eleverna ska med hjälp av uppgiftspappret *källspaning lätt* eller *källspaning svår* samla ihop källor de har runt sig i hemmet och fylla i uppgiften under en veckas tid. Diskutera källorna de hittar i klassen.

- Vilken sorts källa är de?
- Vem är avsändaren?
- Vem är målgruppen för källan?
- Varför valde de just dessa källor?

Viskleken

Viskleken är ett perfekt sätt att öva på budskap, primärkällor och sekundärkällor. Använd gärna begreppen så de sätter sig hos eleverna. Låt första viskaren, primärkällan, skriva ner en mening, budskapet, på ett papper och sen viska meningen till nästa person som viskar den vidare. Alla viskare utöver den första är sekundärkällor. Testa med olika långa viskkedjor.

Du kan manipulera kedjan genom att be någon i mitten medvetet viska fel för att lyfta en diskussion om hur lätt det är att förvränga information.

- Jämför primärkällans budskap med sista sekundärkällans budskap. Har det ändrats när den viskats vidare?
- Vem av alla sekundärkällor viskade fel? Varför ändrades budskapet? Viskade sekundärkällorna fel med flit eller av misstag?
- Vilka konsekvenser kan det ha att budskap ändras? Till exempel om primärkällan har ett väldigt viktigt budskap som blir fel i slutändan.

Viskleken med rörelse

Viskleken med rörelse fungerar som viskleken men med en rörelse istället för ett skriftligt budskap. Leken är ett perfekt sätt att öva på budskap, primärkällor och sekundärkällor. Låt eleverna stå på rad med ryggen vända mot personen som ska starta kedjan, primärkällan. Låt primärkällan hitta på en rörelse, budskapet, som den visar för nästa person i ledet som visar för nästa som visar för nästa osv. Var noga med att alla har ryggen vänt mot tills det är deras tur. Alla personer utöver den första är sekundärkällor. Testa med olika långa kedjor.

- Jämför primärkällans budskap med sista sekundärkällans budskap. Har det ändrats när rörelsen gick vidare?
- Vem av alla sekundärkällor gjorde fel?
- Varför ändrades budskapet? Gjorde sekundärkällorna fel med flit eller av misstag?
- Vilka konsekvenser kan det ha att budskap ändras? Till exempel om primärkällan har ett väldigt viktigt budskap som blir fel i slutändan.